

(Το διδαγμένο κείμενο κι η μετάφρασή του δε δίνονται λόγω οικονομίας του χώρου).

Β.ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας, Ἰππαρχικός, 4. 13-15.

[4.13] Ἀλλὰ μὴν φρονίμου γε ἄρχοντος καὶ τὸ μήποτε κινδυνεύειν ἐκόντα, πλὴν ὅπου ἂν πρόδηλον ᾖ ὅτι πλέον ἔξει τῶν πολέμων· τὸ δὲ ὑπηρετεῖν τὰ ἴδιστα τοῖς πολέμοις προδοσία τῶν ξυμμάχων δικαίως ἂν μᾶλλον ἢ ἀνδρεία κρίνοιτο. [4.14] σῶφρον δὲ καὶ τὸ ἐκείσε ὁρμᾶν ὅπου ἂν ἀσθενῇ τὰ τῶν πολέμων ἢ, κἂν πρόσω ὄντα τυγχάνη. τὸ γὰρ σφόδρα πονῆσαι ἀκινδυνότερον ἢ πρὸς τοὺς κρείττους ἀγωνίζεσθαι.[4.15] ἦν δέ πη εἰς μέσον φιλίων τειχέων εἰσίσωσιν οἱ πολέμοι, κἂν πολὺ κρείττους ὄντες, καλὸν μὲν ἐντεῦθεν ἐπιχειρεῖν ὀποτέρωθι ἂν λελήθης παρών, καλὸν δὲ καὶ ἅμα ἀμφοτέρωθεν. ὅταν γὰρ οἱ ἔτεροι ἀποχωρῶσιν, οἱ ἐκ τοῦ ἐπιθᾶτερα ἐλαύνοντες ταράττοιεν μὲν ἂν τοὺς πολέμους, σφῶζιοιεν δ' ἂν τοὺς φίλους.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Α. Να μεταφράσετε το απόσπασμα: «Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ,...καὶ φυλάττειν».

1. Πού επικεντρώνεται το ενδιαφέρον του νομοθέτη σχετικά με την επιλογή των φυλάκων επικούρων και τα στάδια αγωγής τους;
2. Ποια σχέση έχει η αλληγορία του σπηλαίου με το θέμα της δικαιοσύνης και της ιδανικής πολιτείας, όπως διαφαίνεται από το κείμενο της Πολιτείας 519D-520A;
3. Να συγκρίνετε τις απόψεις του Πλάτωνα και του Πρωταγόρα για το σκοπό και το χαρακτήρα του νόμου, όπως αυτές διατυπώνονται στα παραπάνω κείμενα.
4. Να βρείτε με ποιες λέξεις του κειμένου της Πολιτείας συνδέονται ετυμολογικά οι παρακάτω λέξεις: **ζωηρός, χρήμα, επιμελητήριο, ευπειθής, αφήνω.**

Β. Να μεταφράσετε το παραπάνω το κείμενο.

1. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου (για τους περιφραστικούς τύπους να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο):
κινδυνεύειν: το β' ενικό υποτακτικής του παρακειμένου στην ίδια φωνή.
ἔξει: το α' πληθυντικό ευκτικής αορίστου β'.
εἰσίσωσιν: το γ' ενικό προστακτικής ενεστώτα.
τυγχάνη: το απαρέμφατο αορίστου β'.
λελήθης: το γ' πληθυντικό οριστικής του μέλλοντα.
2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
ὄντες: τη δοτική πληθυντικού του θηλυκού γένους.
ἐλαύνοντες: την αιτιατική ενικού του αρσενικού γένους.
μᾶλλον: τους υπόλοιπους βαθμούς του επιρρήματος.
κρείττους: τον ίδιο τύπο στους υπόλοιπους βαθμούς.
τειχέων: την αιτιατική ενικού.
ἐκόντα: την γενική ενικού.
3. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων:
ἄρχοντος, ὄντα, ἀσθενῇ, φιλίων, ἀκινδυνότερον.
4. α. **τυγχάνη:** Σε ποια δευτερεύουσα ανήκει το ρήμα; Να την χαρακτηρίσετε πλήρως.
 β. Η παρακάτω πρόταση να τραπεί στον πλάγιο λόγο σε δευτερεύουσα πρόταση, με εξάρτηση «ὁ φιλόσοφος ἔλεξεν»: **οἱ ἐκ τοῦ ἐπὶ θᾶτερα ἐλαύνοντες ταράττοιεν μὲν ἂν τοὺς πολέμους.**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. Η μετάφραση του διδαγμένου κειμένου δε δίδεται για λόγους οικονομίας χώρου.

1. Βλ. σχολικό βιβλίο σελ. 97-98 «Το ενδιαφέρον του νομοθέτη... του Αγαθού»
2. Εξέχουσα θέση στην ιδεώδη πολιτεία του Πλάτωνα έχει αναμφίβολα η δικαιοσύνη καθώς είναι μια από τις τέσσερις θεμελιώδεις αρετές που η πολιτεία ενσαρκώνει και είναι αυτή που διασφαλίζει την αρμονία μέσα στους κόλπους της. Από την άλλη μεριά τώρα, «η αλληγορία του σπηλαίου συμπυκνώνει το νόημα του αγώνα του ανθρώπου να λυτρωθεί από τα δεσμά της φαινομενικότητας που τον κρατούν στην άγνοια και την πλάνη και να ορθωθεί στο φως της αλήθειας» (Κ. Μιχαηλίδης). Η γνώση και γενικότερα η παιδεία συνδέονται με την δικαιοσύνη, καθώς είναι απαραίτητα στοιχεία προκειμένου ο άνθρωπος να απαλλαγεί από τα δεσμά του και να ζήσει μια ζωή ανώτερη και ποιοτικότερη. Η δικαιοσύνη κατέχει τη σημαντικότερη θέση στη νέα πολιτεία που οραματίζεται ο Πλάτωνας. Και αυτοί που μπορούν να βοηθήσουν για την επικράτησή της είναι οι φιλόσοφοι. Αυτοί που κατορθώνουν να βγουν από το σπήλαιο είναι οι φωτισμένοι, οι οποίοι μπορούν να

ελευθερώσουν και τους άλλους που ζουν στο δεσποτικό. Οι φιλόσοφοι όμως είναι απρόθυμοι να κατέβουν πάλι στο σπήλαιο· γι' αυτό πρέπει να πειστούν ή να εξαναγκαστούν. Αυτοί είναι άλλωστε οι εν παιδεία και έχουν ηθικό χρέος απέναντι στους δεσμώτες, οι οποίοι βρίσκονται στα σκοτάδια της άγνοιας και της αμάθειας, να τους οδηγήσουν από τον αισθητό στο νοητό κόσμο, στον κόσμο του Άγαθού. Επομένως, με βάση αυτό το δεδομένο, η δικαιοσύνη μέσω των νόμων «νομιμοποιείται» να επιβάλει με τη βία («ανάγκη») στους φιλοσόφους να επιτελέσουν το χρέος τους. Άλλωστε, η δικαιοσύνη ως κοινωνική αρετή αναφέρεται πάντα «πρὸς ἕτερον». Προϋπόθεση της ατομικής ευδαιμονίας αποτελεί η συλλογική ευδαιμονία. Το σύνολο έχει μεγαλύτερη σημασία από το άτομο («ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτ μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανάται»), ακριβώς όπως το καλό του σώματος προηγείται από το καλό του κάθε μεμονωμένου μέλους. Είναι κοινή πεποίθηση των μεγάλων Ελλήνων διανοητών (Σωκράτης, Πλάτωνας, Αριστοτέλης) αλλά και του Πρωταγόρα) ότι το άτομο και η κοινωνική ομάδα εντάσσονται στο σύνολο, δηλαδή στην πόλη, και καθορίζονται από αυτήν, ενώ ταυτόχρονα έχουν την υποχρέωση να συμβάλουν στην εύρυθμη λειτουργία της και στην ευδαιμονία της γενικότερα.

3. Κοινό χαρακτηριστικό, τόσο της άποψης που διατυπώνει ο Πλάτωνας στο απόσπασμα από την Πολιτεία (519D-520A) όσο και του Πρωταγόρα στον αντίστοιχο διάλογο, αποτελεί ότι ο νόμος προσπαθεί να ρυθμίσει τη συμπεριφορά των πολιτών έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αρμονία και η ευτυχία όλων των κοινωνικών ομάδων μέσα στην πόλη. Και οι δυο προτάσσουν το συλλογικό-κοινωνικό συμφέρον έναντι του ταξικού ή ατομικού. Χαρακτηριστικά, ο Σωκράτης επισημαίνει ότι ο απώτερος σκοπός του νόμου είναι η επίτευξη της αρμονικής συμβίωσης όλων των πολιτών στο πλαίσιο μιας γόνιμης και δημιουργικής συνεργασίας («συναρμόττων τοὺς πολίτας»), που θα οδηγήσει στην ευτυχία όλης της πόλης (ἐν ὅλῃ τῇ πόλει ἐγγενέσθαι). Επίσης, ο νόμος επιδιώκει την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, αλληλεγγύης, αλληλοπροσφοράς και αλτρουισμού ανάμεσα στους πολίτες· συμβάλλει ώστε οι πολίτες να αποκτήσουν συλλογική συνείδηση και αμοιβαιότητα («μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας»). Για τον Πρωταγόρα οι νόμοι είναι οι κατευθυντήριες γραμμές που χαράζει η πολιτεία για να διδάξει στους πολίτες της τα όρια μέσα στα οποία μπορούν να κινούνται χωρίς να τους παραβιάζουν. Για τον σοφιστή, ούτε ο νόμος ούτε η πολιτική αρετή υπάρχουν «φύσει», γι' αυτό χρειάζεται να αποκτηθούν με διδασκαλία, προσπάθεια και ένα σύστημα επιβολής ποινών, το οποίο δεν θα αποσκοπεί στην εξόντωση του παραβάτη αλλά στο σωφρονισμό του. Η εκπαίδευση στην αρετή είναι διαρκής διαδικασία που ακολουθεί τον πολίτη σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και γι' αυτό είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς μία τάξη δασκάλων. Ο σοφιστής επισημαίνει ειδικότερα ότι η πόλη μέσω των νόμων που αποτελούν «επινοήματα των καλών, παλαιών νομοθετών», αναγκάζει όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες («και ὅσους ασκούν ἕνα ἀξίωμα και ὅσους ἄρχονται») να συμμορφώνονται σ' αυτούς. Στην Πολιτεία, βέβαια, του Πλάτωνα ο νόμος φαίνεται να παρεμβαίνει πιο έντονα στη ζωή των πολιτών, να κάνει χρήση βίας («ανάγκη») και να στερεί κάποιες από τις ελευθερίες των πολιτών («οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται»), στην προσπάθειά του να διατηρήσει τη συνοχή της πόλης. Παρουσιάζεται, λοιπόν, να έχει χαρακτήρα πιο αυταρχικό και τυραννικό, κάτι που δεν αρμόζει στη δημοκρατία. Αντίθετα, στον Πρωταγόρα ο νόμος έχει χαρακτήρα περισσότερο παιδευτικό και καθοδηγητικό. Η υπακοή στους νόμους εντάσσεται, άλλωστε, μέσα στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος της Αθήνας και της δια βίου εκπαίδευσης που χαρακτηριζε το μορφωτικό ιδεώδες των Αθηναίων. Όταν, βέβαια, παρατηρούνται παρεκτροπές, επιβάλλονται κι εδώ, όπως και στην ιδεώδη πολιτεία, κυρώσεις. Ειδικότερα, ο Πρωταγόρας επισημαίνει: «Εκεῖνος δε ο οποίος τους παραβαίνει, υφίσταται κυρώσεις και οι κυρώσεις αυτές ονομάζονται, και σε σας εδώ [δηλ. στην Αθήνα] και σε πολλά άλλα μέρη, εὐθύνες, λες και η δικαιοσύνη ξαναβάζει [τον παραβάτη] στην ευθεία.»

4. **ζωηρός:** ζῆν
χρήμα: καταχρηῖται
επιμελητήριο: ἐπιμελεῖσθαι
ευπειθής: πειθοῖ
αφήνω: ἀφιῇ

B.[4.13] Αλλά, όμως, χαρακτηριστικό του συνετού αρχηγού είναι να μην κινδυνεύει ποτέ με τη θέλησή του, εκτός όπου φαίνεται καθαρά ότι θα είναι σε πλεονεκτικότερη θέση από τους εχθρούς· η προσφορά εκδούλευσης στους εχθρούς, αναφορικά με αυτό που τους ευχαριστεί περισσότερο, θα χαρακτηριζόταν δικαίως προδοσία των συμμάχων μάλλον παρά ανδρεία. **[4.14]** Συνετό είναι και να επιτίθεται κανείς προς τα εκεί όπου η παράταξη των εχθρών είναι αδύναμη, ακόμη και αν βρίσκεται σε προκεχωρημένη θέση. Γιατί η πολύ μεγάλη κούραση είναι λιγότερο επικίνδυνη από τον αγώνα εναντίον ισχυρότερων. Αν όμως οι εχθροί εισχωρήσουν κάπου μεταξύ φιλικών οχυρώσεων, ακόμη και αν είναι πολύ ισχυρότεροι, καλό είναι είτε να τους επιτεθείς εκεί που δεν το περιμένουν είτε και από τις δύο πλευρές συνάμα. Γιατί όταν οι άλλοι αποχωρούν, όσοι προελαύνουν και από τις δύο πλευρές θα διασκορπίσουν τους εχθρούς και θα σώσουν τους φίλους.

1. **κεκινδυνευκώς** ἤς
σχοίμεν-οἶμεν
εἰσῖτω
τυχεῖν
λήσουσι(ν)

2. οὐσαις

ἐλαύνοντα

θετ.: μάλα, συγκρ.: μᾶλλον, υπερθ.: μάλιστα

θετ.: ἀγαθούς, συγκρ.: κρείττους, υπερθ.: κρατίστους

τεῖχος

ἐκόντος

3. ἄρχοντος: γενική κατηγορηματική κτητική στο υποκείμενο «τὸ κινδυνεύειν» μέσω του συνδετικού ρήματος «ἐστί» που εννοείται.

ὄντα: κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο υποκείμενο («τὰ τῶν πολέμων») του ρήματος «τυγχάνη». Λειτουργεί ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο υποκείμενο του ρήματος τυγχάνη.

ἀσθενή: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «τὰ τῶν ἐχθρῶν» του ρήματος «ἦ».

φιλίων: ονοματικός ομοιόπτωτος προσδιορισμός ως επιθετικός προσδιορισμός στο «τειχέων».

ἀκινδυνότερον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «τὸ πονῆσαι» (ἐναρθρο απαρέμφατο) μέσω του εννοούμενου ρήματος «ἐστί».

4. α. «κἄν πρόσω ὄντα τυγχάνη»: δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο «κἄν», γιατί δηλώνει παραχώρηση προς κάτι αδύνατο, απίθανο. Εκφέρεται με υποτακτική («τυγχάνη»), γιατί δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν-μέλλον. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της παραχώρησης στο ἐναρθρο απαρέμφατο «τὸ ὁρμᾶν».
- β. Φιλόσοφος ἔλεξεν ὅτι οἱ ἐκ τοῦ ἐπὶ θᾶτερα ἐλαύνοντες ταράττοιεν μὲν ἂν τοὺς πολέμους.

Επιμέλεια

Ομάδα Αρχαίων Ελληνικών Ε. Ο. ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ